mės sluoksnyje rastos kelios ankstyvos, II tūkst. II pusės pradžia datuojamos žiestų (apžiestų?) puodų šukės, degusių suskeldėjusių židinio akmenų bei angliukų.

Senosios šeimyntrobės liekanų tyrimų vietoje neaptikta. Statybų vietos P dalyje, jos PR pakraštyje (ties buvusio svirno-daržinės P kampu) aptikta daugiau kaip 5 m skersmens ir iki 2,3 m gylio spėjama statybų metu iškasto smėlio duobė. Ji užpildyta statybinėmis griuvenomis: plytų duženomis, kalkių gabalais, pavieniais akmenimis, smėliu ir žeme su archeologiniais radiniais – koklių (plokštinių ir karnizinių), plytų bei čerpių duženomis bei žiestų puodų šukėmis. Radiniai datuotini XVIII–XIX a. Čia šie radiniai su kitomis statybinėmis atliekomis pateko vėlesnės vienuolyno rekonstrukcijos metu. Istoriniuose šaltiniuose nurodoma šeimyntrobė galėjo stovėti ir toliau į R nuo bažnyčios ir vienuolyno pastatų, už daubos, dabartiniame beržynėlyje, kur vietinių gyventojų teigimu esanti bravoro vieta. Nuo buvusio svirno–daržinės P kampo, P kryptimi daubos link ir Nemuno pakrantės vedė iš akmenų krautas latakas vandens nuvedimui.

Archeologinių tyrimų metu aptikta negausi radinių kolekcija perduota AKM.

Liškiava monastery

An investigation was conducted on the grounds of Liškiava monastery (Varėna District) at the site of one of the monastery buildings that is foreseen to be rebuilt. The monastery was founded in 1694. The earliest finds discovered during the investigation date to the mid-2nd millennium. A pit with 18th–19th-century finds was discovered during the investigation. This attests to the monastery's later reconstruction.

Linas Girlevičius

Salako bažnyčios šventorius

2010 m. rugpjūčio mėnesį atlikti žvalgymai prie Švč. Mergelės Marijos Sopulingosios bažnyčios, šventoriaus tvoros juosiamoje teritorijoje Salako miestelyje (Zarasų r.).

Lietuvos didžiojo kunigaikščio Jogailos 1387 m. vasario 17 dienos privilegija įkurtai Vilniaus vyskupijai buvo užrašyta daug nekilnojamojo turto (kalbant šiandienine terminologija). Kunigaikštis vyskupui perleido ir „... Tauragnų pilį su jai prieinančia sritimi ir Labanoro ir Molėtų kaimais...“ XIV a. pabaigoje – XVI a. Salakas ir jo apylinkės priklausė Tauragnų valsčiui, taigi buvo Vilniaus vyskupijos pavaldume. Pirmoji bažnyčia Salake pastatyta 1496 m., tuomet įkurta ir parapija. Salako bažnyčia paminėta 1522 m. Nauja bažnyčia pastatyta 1674 m. 1714 m. Salake buvo nupirkti ir reguliariesiems atgailos kanauninkams dovanoti 4 sklypai. 1721 m. šiems vienuoliams buvo dovanotas Narbutiškio palivarkas su 22 kaimais, pastatytas vienuolynas ir bažnyčia. Vienuoliai administravo ir parapijos bažnyčią. Po 1831 m. sukilimo 1832 m. Rusijos valdžia vienuolyną uždarė, pastatus nusavino. Po 1837 m. vienuolyno bažnyčia nugriauta. Apie 1740 m. buvo pastatyta nauja parapinė bažnyčia. 1857 m. pastatyta mūrinė varpinė, įrengtos Kryžiaus kelio stotys. 1862–1865 m. pastatyta nauja medinė bažnyčia. 1905 m. ji sudegė, apdegė varpinė. 1906 m. patvirtintas Ignoto Morgulco mūrinės bažnyčios projektas. Pagal šį projektą 1911 m. baigtas statyti dabartinis miestelio R dalyje esantis bažnyčios pastatas. II Pasaulinio karo metu 1944 m. sugriauta aukščiausioji (medinė) bažnyčios bokšto dalis, sužalotas akmeninis viršus, sunaikintas bažnyčios stogas. Po karo

bažnyčia iš dalies suremontuota. 1989 m. atstatytas jos bokštas, 2004–2008 m. atlikti bažnyčios restauravimo darbai.

Žvalgymai atlikti kasamų tranšėjų, skirtų elektros kabeliams, po žeme įrengiamiems šviestuvams bei stovų antžeminiams šviestuvams vietose (1 pav.). Kasta iki 50–60 cm gylio. Bendras žvalgymų plotas sudarė apie 110 m^2. Kultūrinio sluoksnio storis kai kuriose žvalgytose vietose siekė vos 10 cm, dalyje tranšėjų (ypač šventoriaus P dalyje) įžemis nepasiektas.

Salako bažnyčios šventoriaus V ir R dalyse jau 30–50 cm gylyje yra nesuardytų ar tik apardytų žmonių kapų. Menkas kapų įgilinimas gali būti nulemtas ir šventoriaus reljefo performavimo naujos bažnyčios statybos, remonto darbų metu. Mirusiųjų palaikai kapuose orientuoti krikščioniškai – galva į V. Aptikus nesuardytų kapų, didesnės apimties tyrimai nebuvo atliekami, nes aptiktieji palaikai netrukdė vykdyti statybinių darbų projekto. Žmonių kaulų iš suardytų kapų surasta didesnėje dalyje statybos darbų zonos.

Šventoriaus R ir V dalyse aptikta mūrinių konstrukcijų – anksčiau čia stovėjusių pastatų, statinių liekanų. Aptikti mūrai išsaugoti. Tikėtina, kad šventoriaus V dalyje aptikti 2 masyvūs mūro fragmentai priskirtini ankstesniajai Salako bažnyčiai, kuri galėjusi būti orientuota kitaip nei dabartinė bažnyčia – V–R kryptimi. Kita vertus, tai galėtų būti ir iš istorinės medžiagos žinomos mūrinės varpinės liekanos. Šioms hipotezėms patikrinti reikėtų atlikti detalesnius istorinius ir archeologinius (galbūt neardomuosius) tyrimus. Aptiktų mūrų dėl tyrimų fragmentiškumo, datuojančių radinių stokos tiksliau datuoti nepavyko.

Žvalgytoje teritorijoje intensyvus kultūrinis sluoksnis nesusiformavo ar yra apnaikin-

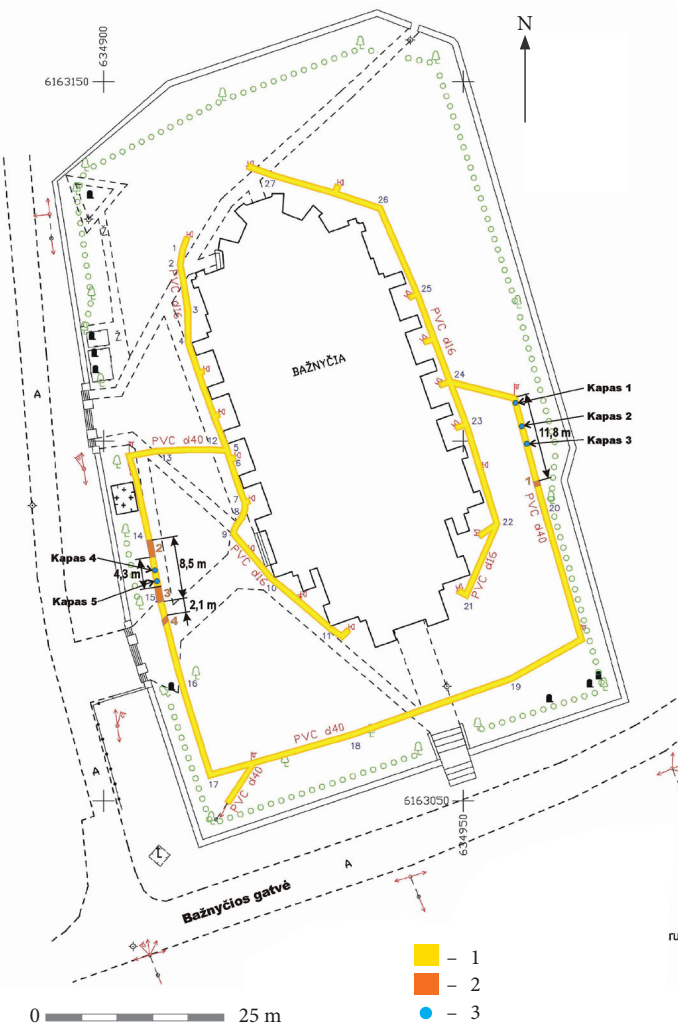

1 pav. Salako bažnyčios šventoriaus 2010 m. tyrinėjimų situacijos planas: 1 – žvalgytos vietos, 2 – aptiktos mūro ar akmenų konstrukcijų liekanos, 3 – nesuardyti kapai. L. Girlevičiaus brėž.

Fig. 1. Situation plan of the 2010 investigation in the Salakas churchyard: 1 – surveyed sites, 2 – the discovered remains of masonry constructions, 3 – intact burials.



0 2 cm

2 pav. Vario lydinio žiedas. L. Girlevičiaus nuotr.

Fig. 2. A copper alloy ring.

3 pav. Vario lydinio žiedo priekinės dalies išklotinė. L. Girlevičiaus pieš.

Fig. 3. The design on the head of the copper alloy ring.

tas. Smulkių archeologinių radinių tyrimų metu aptikta nedaug. Vyrauja metaliniai radiniai (vinys, spalvoto metalo skardos gabaliukai, karstų apkaustų fragmentai, vario lydinio žiedelis (2–3 pav.), 1901 m. Rusijos moneta), surastos kelios (XVI–XVII a.?) buitinės keramikos šukės. Pastarieji keraminiai dirbiniai bei vario lydinio žiedelis veikiausiai ir yra ankstyviausi iš aptiktųjų radinių.

The churchyard of the Salakas church

A field survey was conducted during the installation of outdoor lighting at the Salakas (a town in Zarasai District in Northeast Lithuania) church (Fig. 1). The first parish church in Salakas, which belonged to the diocese of Vilnius, was erected in 1496, the current, neo-Gothic church in 1907–1911. Intact burials and masonry constructions from structures that stood there previously were discovered during the survey in the churchyard. The earliest finds discovered during the survey date to the 16th–17th centuries (Figs. 2–3)

Mindaugas Mačiulis

Labanoro bažnyčios šventorius

Labanoro bažnyčia Vilniaus vyskupijoje minima nuo 1522 m., nes yra įrašyta tų metų Vilniaus vyskupijos bažnyčių sąraše. 1675 m. vyskupo vizitacijos protokole minima sena begriūvanti Labanoro bažnyčia, kurioje kabo Marijos Sopulingosios paveikslas, laikomas stebuklingu. Bažnyčiai pasenus, Vilniaus vyskupas Masalskis 1768 m. pastatė naują. Ji sudegė 1798 m. 1818–1820 m. ji buvo atstatyta parapijiečių lėšomis. Spėjama, kad varpinė irgi pastatyta XIX a. 1820 m. Labanoro bažnyčios vizitacijos akte nurodoma, kad tai iš pušies rąstų surėstas pastatas su 7 stačiakampiais langais. Ant mūrinių postamentų pastatytos kolonos laikė aukštą trikampį frontoną – šiaudais dengto stogo skydą. Frontoną puošė 3 pusapskričiai langai. 1849 m. stogas buvo uždengtas malksnomis. Tiek bažnyčia, tiek varpinė vėliau iš lauko apkaltos lentomis, nudažytos rusvai. 2009 m. gruodžio 21 dieną bažnyčia sudegė.

Labanoro bažnyčios teritorija iki šiol archeologiškai tirta nebuvo, o iš paties Labanoro iki šiol yra žinomos tik 2 lobių vietos. 1965 m. netoli bažnyčios kapinių tvoros, ariamoje dirvoje buvo rastas monetų lobis, datuojamas XV a. 4 ketvirčiu. 2009 m. sudegusios bažnyčios šventoriuje rastas monetų lobis (*ATL 2009 metais*, V., 2010, p. 471–473).

2010 m. rugpjūčio mėn. Švč. Mergelės Marijos bažnyčios (UK 1657) aplinkoje, vietose, kur planuojama įrengti automobilių stovėjimo aikštelę, takus, bei šilumos trasą, buvo atlikti žvalgomieji tyrimai. Jų metu buvo iškasti 7 2x2 m bei 1 2x1 m dydžio šurfas, tokiu